

Ammattina kalastus Pohjois-Lapissa

Lisätietoa videosarjaan kaupallisen kalastuksen menetelmistä Pohjois-Lapissa

Saamelaisalueen koulutuskeskus
Sámi oahpahusguovddáš
Säämi máttááttáskuávdáš
Sää'm škooultémkөөskös

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Sisällysluettelo

Lukijalle	3
Inarijärvi	4
Siikaa loukulla Inarilta	5
Siikaverkoilla Inarilla	7
Siian juomustusta	8
Lokan ja Porttipahdan tekojärvet	10
Haukea rysällä ja ahventa katiskalla	11
Mateen rysäpyynti jään alta	14
Kalojen käsittely kalahallissa	15
Ostajia riittää	16
Aloittavan kalastajan tarkistuslista	16
Kaupallisen kalastuksen tuet	17

Hyvä lukija!

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen toteuttama Kyelikietâ* –hanke on julkaissut You Tubessa kuusi opetusvideota Pohjois-Lapin kaupallisen kalastuksen eri menetelmistä ja kalojen käsittelystä kalahalleissa. Videot on kuvattu Inarijärvellä, Lokan tekojärvellä ja Lokan ja Veskonniemen kalahalleissa kesällä 2018 ja talvella 2018-2019.

Tähän tietopakettiin on koottu videoiden sisältöä kirjalliseen muotoon. Lisäksi tarjolla on tietoa kaupallisen kalastuksen aloittamisesta, neuvonnasta ja rahoitusmahdollisuuksista.

Hankkeen, jonka virallinen nimi oli Opetusfilmien tekeminen Ylä-Lapin kaupallisen kalastuksen menetelmistä - ovat rahoittaneet EU:n Euroopan meri- ja kalatalousrahaston Suomen toimintaohjelma Lapin kalatalouden toimintaryhmän kautta, sekä Inarin ja Sodankylän kunnat

Hankkeen suunnittelivat ja videoiden käsikirjoituksen tekivät: Markku Ahonen, Ismo Joentakanen ja Janne Näkkäläjärvi. Videot kuvasivat Jonne Järvinen ja Kevin Francett. Videoiden filmitähtinä ja kalastuksen oppaina olivat Inarijärvellä kalastajat Tapio Aarnipuro ja Veikko Kiviniemi, ja Lokan tekojärvellä Tommi Jyly ja Risto Pyhäjärvi.

Toivomme että videot antavat havainnollisen ja realistisen kuvan kalastajan työstä pohjoisilla järvillämme!

Hankevetäjä

Virpi Jääskö

*Kyelikietâ on inarinsaamea. Suoraan käännettynä se on kalakäsi; inarinsaamelaisille se kauha jolla kaivaistaan kattilasta kalaa.

Inarijärvi

Inarijärvi on laaja, peräti 1080 km². Veden laatu on hyvä. Järveä on säännöstelty 1940-luvulta alkaen, keskeytyksettä vuodesta 1948 alkaen. Voimalaitokset sijaitsevat laskujoessa, Paatsjoessa Venäjän ja Norjan puolella. Säännöstelyn kalastolle aiheuttamia haittoja korvataan istutuksilla.

Kaupallisen kalastuksen tärkeimmät pyyntimuodot ovat loukku- eli isorysäpyynti, verkkopyynti sekä avoveden aikana että jään alta ja pitkäsiima.

”Siian voimalla”

Ammattikalastuksen tärkein saalislaji Inarijärvellä on siika. Siikasaalis on viime vuosina vaihdellut 75-85 tonnin välillä. Luonnonvarakeskuksen tutkimusten mukaan siian kalastusta tulisi lisätä, jotta varmistettaisiin kalojen hyvän kasvunopeuden ja kunnon säilyminen. Siikasaalis voitaisiin kaksink- tai kolminkertaistaa kalastuksen kestävyuden vaarantumatta.

Kalastuksen luvat

Valtio omistaa yli 95 % Inarijärvestä. Vesialuetta hallinnoiva Metsähallitus myöntää paikkakunnalla vakituisesti asuville, kaupalliseksi kalastajaksi rekisteröityneille henkilöille luvan ammattimaiseen kalastukseen. Kalastusoikeudet eivät Inarissa tuota ongelmia toisin kuin suuressa osassa Suomea.

Kalankäsittely kunnan kalahalleissa

Kunnan omistamat ja ylläpitämät kalasatamat ja kalankäsittelytilat eli kalahallit sijaitsevat Inarissa ja Veskoniemessä. Molemmat kalahallit ovat laitoshyväksynnän saaneita kala-alan laitoksia, joten niissä käsiteltäviä kaloja voi myydä kaikille asiakkaille, myös ulkomaille. Halleissa on hyvät laitteet kalojen käsittelyyn ja jäähilekoneet. Kunta perii hallien käytöstä vuotuisen avainmaksun, joka tällä hetkellä (2018) on 300 €/v. Avain voidaan vuokrata kaupalliseksi kalastajaksi rekisteröityneelle henkilölle, jolla on Hygipassi ja joka sitoutuu noudattamaan hallien omavalvontasuunnitelmia. Halleissa voi käsitellä kalat fileiksi asti, varsinaisia jalosteita niissä ei saa tehdä.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksella on Kaamasessa, Hopialammella kalankäsittelylaitos (F14855), joka on hyväksytty seuraavien toimintojen osalta: tuoreiden kalastustuotteiden ja raakavalmisteiden käsittely (perkaaminen, paloittelu, fileointi), jalostetut kalastustuotteet, savustaminen (lämmin- ja kylmäsavustus), mädin käsittely sekä suolaus, kuivaus, marinointi, puoli- sekä täyssäilykkeet, viipalointi, pakkaaminen ja pakastus.

Tilojen vuokraaminen on mahdollista käyttökoulutuksen saaneille. Myös pitempiaikainen vuokraaminen on mahdollista. Lisätietoja saa laitoksen esimieheltä Ismo Joentakaselta: ismo.joentakanen(at)sogsakk.fi, puh. 0400-131521.

1: [Siikaa loukulla Inarilta](#)

Pääosissa: kalastaja Veikko Kiviniemi, siika

Sivuosissa: Juha Niva, Jarmo Autio, Aaro Joentakanen

Pyyntisesonki: kesä-heinäkuu

Loukuilla pyydetään siikaa. Satunnaisesti loukkuun voi jäädä muitakin kaloja. Inarijärvellä loukuilla on pyydetty hiukan yli 30 vuotta. Sitä ennen rantoja pitkin uivia siikaparvia pyydettiin usein korkeista verkoista rakennetuilla siikapesillä. Loukkupyynnin tulon myötä tämä pyyntitapa on vähentynyt.

Loukkupyynti perustuu siikaparvien liikkeisiin. Kesä-heinäkuussa kalaparvet uivat rantojen suuntaisesti, jolloin rannasta lähtevät aitaverkot ohjaavat niitä loukkuun. Elokuun alun tietämissä kalaparvet hajoavat eivätkä enää seuraile rantoja, joten loukut joutaa silloin nostaa ylös.

Loukun rakenne

Aitaverkko ohjaa rantoja seurailevat kalaparvet loukun *potkuihin*. Havaittuaan potkujen verkon kalat yleensä kääntyvät potkujen sisään ja sieltä sitten väljemmälle pyrkiessään uivat *suuliinaan, välipesään ja kalapesään*. Sieltä kalat nostetaan haavilla ylös.

Loukkujen pyyntisyvyys (eli suuliinan syvyys) on Inarilla 6-12 metriä. Aitaverkon ja potkujen pitää ulottua pinnasta pohjaan. Suuliinasta alkaen loukussa on pohja, ja on tärkeää, että suuliinan alku ylittää pohjaan. Suuliina madaltuu tasaisesti, ja esim. 10 m korkean rysän suuliina madaltuu noin viisimetriseksi ennen välipesää. Välipesässä ja kalapesässä on myös pohja, mutta ne kelluvat, eikä niiden ei tarvitse ylittää pohjaan.

Loukkujen eli isorysien materiaalina käytetään nykyisin yleensä polyeteeniä, joka on kestävä, kevyttä ja kylluvaa. Polyeteenistä valmistettu loukku kestää käytössä 10-20 vuotta. Pyydyksen huolto ja säilytys vaikuttavat sen käyttöikänsä. Huolellinen kunnossapito on tärkeää, sillä esimerkiksi 10-metrinen loukun hankintahinta nousee aitaverkkoineen, köysineen ja ankkureineen jopa 8000 euroon.

Pyyntipaikka

Videolla esiintyvä kalastaja Veikko Kiviniemi pyytää loukuilla Vasikkaselän ympäristössä, kalastustukikohtansa lähistöllä. Tukikohta järvellä vähentää ajettuja kilometrejä, sillä etäisyydet ovat pitkiä. Veskonniemen kalasatamasta Vasikkaselälle tulee matkaa yli 40 km.

Loukkupyyntiin soveltuvia paikkoja on Inarijärvellä muuallakin kuin Vasikkaselällä. Sopivia paikkoja ovat rannat, joissa on suoraa rantaviivaa pitkästi. Saarista ei yleensä löydy riittävästi sellaista rantaviivaa. Veden syvyys paikalla määrää loukun pyyntisyvyyden ja aitaverkon pitempiä.

Loukun viritys

Loukun viritys pyyntiin vaatii tyyntä keliä. Ensimmäiseksi heitetään maalta aitaverkko. Sitten aitaverkon päähän laitetaan potkut ja suuliinan köydet kiinni, minkä jälkeen kiristetään väli- ja kalapesä selälle päin. Jotkut kalastajat ovat tehneet lautan, jolta loukun lasku veteen onnistuu kätevästi.

Loukku kiristetään muotoonsa veneen moottorin avulla ja ankkuroidaan paikoilleen. Ankkureita tarvitaan 10-11 ja köyttä kaikkiaan n. kilometrin verran.

Koku

Loukun koku onnistuu aallokossakin. Kokuveneenä toimii parhaiten vene, jossa on pitkälti avointa tilaa keulassa ja veneen laidat sileät, jolloin havas ei tartu mihinkään. (Lyhyemmällä veneellä kokeminen onnistuu kalapesän nurkasta.) Loukkua lähestytään sivulta, ja kalapesä vedetään veneen keulan yli. Näin kalat pakotetaan kalapesän perään pieneen tilaan, josta ne on helppo haavia.

Loukun kalapesä puistellaan joka kokemisen yhteydessä. Samalla poistetaan kalapesään mahdollisesti joutuneet roskat ja kuolleet kalat. Kuolleet kalat kuljetetaan maalle, kalahallien jäteastioihin, jotta lokit eivät ala päivystämään loukun ympärillä. Lokit voivat verottaa saalista suoraan kalapesästä sekä levittää loisia.

Saaliin määrä ja käsittely

Loukut koetaan yleensä joka päivä. Pyyntikauden alussa, kun saalis ei vielä ole suurimmillaan, voidaan koku harventaa joka toiseen päivään. Enimmillään yhdestä loukusta saatava saalis voi olla jopa satoja kiloja. Yksi kalastaja pystyy pitämään pyynnissä neljää loukkua yhtä aikaa. Se vaatii ahkeraa järvellä oloa parin kuukauden pyyntisesongin ajan.

Veneessä saalis verestetään ja sille tehdään jäävesijäähdytys. Jos päivän kalansaalis jää 10-20 kiloon, säilyttää kalastaja ne seuraavaan päivään jäävedessä. Tätä suurempi saalis kuljetetaan kalahallille päivittäin. Siellä kalat huuhdellaan, perataan koneellisesti, pakataan ja jäitetään kylmiöön odottamaan kuljetusta.

Loukun pesu ja huolto

Loukku nostetaan ylös pesua varten kerran pyyntikauden aikana, n. kuukauden pyynnin jälkeen. Pesu tapahtuu painepesurilla. Parhaiten pesu onnistuu loukun laskemista varten tehdyllä lautalla. Eräät kalastajat ovat kehittäneet erityisiä pesulaitteita, joissa loukku vedetään moottorikeluilla läpi putken, johon ruiskutetaan paineella vettä. Loukkua kannattaa pestä painepesurilla myös vedessä. Loukku pestään myös sesongin päätteeksi, kun se nostetaan ylös. Mahdolliset huollot tai korjaukset tehdään samalla, ennen kuin loukku varastoidaan seuraavaa pyyntikautta varten.

2: [Siikaverkoilla Inarilla](#)

Pääosissa: poromies-kalastaja Tapio Aarnipuro, siika

Pyyntisesonki: elo-lokakuu

Pyydykset: alkukaudesta 3-5 metriä korkeita 45 mm verkkoja, syksymmällä silmäkoko 40 mm.

Kuvasaikaan elokuussa 2018 Tapio Aarnipurolla oli verkkoja pyynnissä eteläisellä Sammakkoselällä. Tapio keskittää pyydykset tietylle alueelle siten, että ne on järkevää kokea joka päivä. Pyyntialuetta hän vaihtaa aika ajoin. Tapio pitää pyynnissä samanaikaisesti noin kolme kilometriä verkkojatoja. Lähes joka päivä saalis kuljetetaan Veskoniemeeseen ja käsitellään kalahallissa. Saalis on pääasiassa siikaa. Ostaja löytyy kyllä kaikille muillekin kaloille, paitsi mateelle. Sille ei ole kesällä kauppvoja.

Verkot veteen

Verkot lasketaan veteen saavista, joka viedään lähelle veneen ajopulpettia. Aluksi verkkoa syötetään käsin järveen - muutama metri, samalla moottorilla peruuttamalla. Verkko alkaa pian juosta järveen itsestään, jolloin kalastaja vain peruuttaa veneellä. Kun verkko on selvä, se juoksee vaivatta järveen. Jos verkko sotkeutuu, vene täytyy seisauttaa, ja jatkaa verkon laskua sotkun selvittämisen jälkeen.

Kokeminen

Jos pyynnissä on kolme kilometriä verkkoja, on verkonnostokone suuri apu. Kone toimii nelitahtimoottorilla, joka pyörittää hydraulipumpun avulla koneen mattoa sekä palloa. Verkko ohjataan koneen aisojen välistä pallon ja telan väliin, mistä se putoaa saaviin. Koneessa on myös peruutusvaihte, jota tarvitaan ongelmien tultessa.

Kun verkko nousee koneen läpi, kalastaja ehtii irrottaa kalat verkosta irti ja keräilyastiaan. Sama verkko lasketaan ko'un jälkeen uudelleen pyyntiin - hiukan eri paikkaan.

Saaliin käsittely veneessä

Saalis verestetään verkosta irrottaessa, ja laitetaan keräilyastiaan. Kun koko jata on koettu, leikataan puukolla kalojen ruokatorvi poikki ja siirretään kalat jääveteen jäähtymään.

Kun kalan ruokatorvi on katkaistaan valmiiksi jo veneessä, kalahallilla koneella perattaessa perkuutulos on siistimpi. Se säästää aikaa kalan käsittelyssä. Suolet lähtevät perkuukoneessa kalasta siististi, eikä niitä tarvitse sen jälkeen enää erikseen huuhdella.

Kalahallissa perkuun jälkeen kalat valutetaan kuivaksi ja pakataan ja jäitetään koon mukaan styroxlaatikoihin 10 kg eriin. Laatikot siirretään kylmiöön, josta ne kuljetetaan ostajille.

Pyydysten pesu

Tapio Aarnipuro ei yleensä varsinaisesti pese verkkoja pyyntikauden aikana. Inarijärven puhtaissa vesissä verkot eivät tavallisesti juuri likaannu. Mikäli verkot ovat vaikkapa kovan tuulen jäljiltä roskaisia, hän voi verkkoja laskiessa puistella ja iskeä niitä vedenpintaan, jolloin ne puhdistuvat. Verkot puhdistuvat myös kun ne laitetaan pyyntiin syvään veteen.

3: [Siian juomustusta](#)

Pääosissa: kalastaja Veikko Kiviniemi, siika
Pyyntisesonki: jäiden tulosta kevättälvelle

Veikko Kiviniemi kalastaa siikaa jään alta suurinpiirtein samoilla vesillä kuin kesäaikaan loukuilla. Kalastustukikohdan läheisyys vaikuttaa kalastuksen kannattavuuteen.

Pyydykset jään alle

Verkkoja aletaan uittamaan jään alle heti, kun jäät ovat vahvistuneet sen verran, että niille uskaltaa mennä. Paras pyyntiaika on nimittäin silloin jo päällä, kun siian kutu on käynnissä.

Ensimmäisenä verkot laitetaan lahtiin ja muihin nopeimmin jäätyviin paikkoihin. Video on kuvattu 20.12.2018, syvimmän kaamoksen aikana. Työpäivä kestää Veikon sanojen mukaan ”pimiästä pimiään”, ja otsalamppu on työssä tärkeänä apuna. Kaamoksen päättyessä ja valon lisääntyessä työ käy helpommaksi, mutta samalla saaliintulo vähenee jopa noin puoleen.

Yleensä verkkojen syvyys on 3 m, ja ne ovat pyynnissä samoissa paikoissa koko pyyntisesongin ajan - kalan liikkeistä riippuen. Syvemmissä verkoissa kala säilyy elävänä Veikon kokemuksen mukaan paremmin.

Veikko Kiviniemi kairaa jäähän reiät 10-tuumaisella polttomoottorikairalla. Kairan reiästä lasketaan veteen uittolauta, jonka perään sidotaan kaksi kertaa verkon mittainen naru. Uittolaudassa on metallijousen sijasta nivel, minkä ansiosta se mahtuu veteen kairan tekemästä reiästä. Verkot myös koetaan kairan reiästä. Tämä on Veikon mielestä nopein ja kätevin tapa.

Jotta uittolaudan löytyminen jään alta olisi niin varmaa ja helppoa kuin mahdollista, Veikko on kiinnittänyt siihen ledivalon ja vielä koiratutkan. Ohuemman jään ja vähäisen lumen aikana punaisen uittolaudan näkee jään läpi paljaalla silmälläkin. Kairan reiästä uitetaan verkot kahteen suuntaan, eli yleensä pyynnissä on kahden verkon jatoja. Veikko uittaa verkon jään alle uittolaudan nostoavannosta, jottei verkko jäädy kiinni uraan jonka naru on uurtanut avannon reunaan.

Kun verkko on saatu uitettua jään alle, sen päähän sidotaan naru, jotta verkko pääsisi laskeutumaan pohjaan. Narun päähän sidotaan jotain painavaa, esim. mutteri, että 'ylimääräinen' naru laskeutuisi myös pohjaan eikä jäätyisi jäähän kiinni. Narun toisen pään Veikko sitoo aurausviittaan, jonka jäädyttää jään pinnalle pystyyn. Muovisen aurausviitan käyttöä Veikko perustelee mm. sillä, että niitä on helppo kuljettaa mukana jopa kymmeniä kerralla. Niissä olevat heijastimet helpottavat niiden näkemistä hämärässä, ja ne on myös helppo kerätä keväällä pois jäältä ja käyttää uudestaan. Koivurisut jäävät usein jäälle ja painuvat jäiden sulaessa järven pohjaan kalastajan kiusaksi.

Koku

Veikolla on talvella pyynnissä 30-40 verkkojataan. Verkkoja koetaan ehkä kaksi kertaa viikossa, kerralla noin puolet pyynnissä olevista.

Verkkojen kokeminen aloitetaan poraamalla kairanreikä noin puoli metriä sivuun verkosta ja sen päähän sidotusta narusta. Naru koukataan reiästä jousiteräksestä ja puukepistä tehdyn koukkauskepin avulla. Aurausviittaan sidottu naru irrotetaan verkon päästä, ja tilalle sidotaan kokunaru. Samoin tehdään verkkojatan toisessa päässä. Sitten jadan keskelle kairataan kokureikä, josta verkot koetaan vuorotellen.

Kun kokunarat ovat kaksi kertaa verkon mittaiset, verkon voi vetää takaisin veteen kokuavannolta, jolloin voi vierestä seurata että se sujuu hyvin.

Saalis

Saalis verestetään heti ja lasketaan kokuastiaan veteen jäätymisen ehkäisemiseksi. Kun verkot on koettu, kalat siirretään lämpöä eristävään kuljetusastiaan veteen. Siinä ne säilyvät jäätymättä kalahallille, missä ne perataan ja pakataan myyntiä varten.

Talvikalastuksen varusteita

Talvikalastus vaatii osittain eri varusteita kuin kalastus kesällä. Kulkuvälineenä toimii moottorikelkka. Sen perässä Veikolla on isohko muoviahkio, jossa kulkevat niin verkot kuin kokemisessa ja saaliin käsittelyssä tarvittavat välineet. Moottorikairalle täytyy löytyä paikka, johon sen saa tukevasti kiinni ettei se pääse kolahtelemaan eikä terä tylsymään. Kannellinen musta styroxlaatikko toimii verkkojen ko'ussa istuimena ja saaliin kuljetusastiana. Kesällä siihen laitetaan jäävettä kylmäketjun varmistamiseksi, talvella eristävä materiaali varmistaa ettei saalis jäädy.

Lisäksi mukana kulkevat ainakin muovinen kokuastia saalille, jousiteräksinen verkkonarujen koukkauskeppi, muovilapio lumen ja sohjon lapiointiin, auraukseppejä verkkojen merkitsemiseen sekä kela jolle kääriä narut.

Lokan ja Porttipahdan tekojärvet

Lokan tekojärvi on Euroopan unionin suurin tekojärvi, mikäli ei lasketa mukaan padottuja merenlahtia. Tekojärven pinta-ala vaihtelee alimman ja ylimmän vedentason mukaan 216 ja 418 neliökilometrin välillä. Lokan tekojärven täyttö aloitettiin vuonna 1967. Järvi on siitä lähtien ollut runsaita saaliita antava kalallas.

Lokan kylässä sijaitsee Sodankylän kunnan omistama laitoshyväksytty kalahalli, jossa on erinomaiset tilat ja laitteet saaliin käsittelyyn. Suurin osa Lokan kalastajista kuuluu Lokan Luonnonvara Osuuskuntaan (lokanjaloste.fi), joka markkinoi saaliit.

Porttipahdan tekojärvi valmistui vuonna 1970, ja se on pinta-alaltaan n. 150 km². Siltaharjussa, lähellä nelostietä on Sodankylän kunnan omistama laitoshyväksytty kalahalli, jossa on samanlaiset mahdollisuudet saaliin käsittelyyn kuin Lokassakin. Molempien hallien avainmaksu oli 300 €/v vuonna 2018.

Lokalla ja Porttipahdalla tärkeimmät pyydykset ovat verkot ja loukut siian kalastuksessa, katiskat ahvenen pyynnissä ja vannerysät avoveden aikaan hauen ja talvella mateen kalastuksessa.

Kalastuksen luvat

Lokan ja Porttipahdan tekojärvet ovat yhtenäistä lupa-aluetta. Aluetta hallinnoi Metsähallitus, joka myöntää luvat myös ammattikalastukseen.

4: [Haukea rysällä ja ahventa katiskalla](#)

Pääosissa: kalastajat Risto Pyhäjärvi ja Tommi Jyly, hauki ja ahven

Pyyntisesonki ja pyyntimuotojen limittyminen

Näillä kahden kevätkutuisen kalan pyyntimuodolla on suurinpiirtein sama pyyntisesonki; jäiden lähdöstä elokuun loppuun-syyskuun puolelle. Heinäkuussa, lämpimän veden aikaan haukisaalis voi olla vähäisempää. Yksi kalastaja pystyy hoitamaan samanaikaisesti noin 100 katiskaa ja 10-20 vannerysää, riippuen saaliin määrästä. Voi olla järkevää kokea katiskat ja vannerysät vuoropäivinä.

Runsaimman saaliintulon aikaan kalastaja ei välttämättä ehdi itse käsitellä yksin koko saalista. Jos pyytöjä viritellään ja koetaan kahden-kolmen hengen porukalla, katiskoja voi olla pyynnissä jopa 200 ja rysiä 50-60.

Sekä katiskat että vannerysät ovat matalan veden pyydyksiä. Siksi käytettävän veneenkin täytyy sellaista mallia, että sillä pystyy operoimaan matalassa vedessä.

Hauen vannerysäpyynti

Sesonki jäiden lähdöstä syyskuulle

Pyydys

Vannerysä, ns. potkurysä, jolla Lokan tekojärvellä pyydetään kesällä haukia ja talvella jään alta mateita. Rysiä on erikokoisia. Risto Pyhäjärvi käyttää rysää, jonka vanteiden halkaisija on n. 80 cm. Rysien pyyntikorkeus, eli pyydyksen korkeus suuliinan alussa on n. 1,2 metristä kolmeen metriin. Peräosa on tehty n. 20-millisestä verkosta. Siinä on kaksi eri nielua, joiden tavoite on estää kalojen pois pääsy perästä.

Vannerysiä voi ostaa valmiina tai valmistaa itse. Hinnat vaihtelevat valmistustavasta ja koosta riippuen 500-1500€ välillä.

Rannasta alkavan aitaverkon tehtävä on sulkea kalojen pääsy rysän ohi, pinnasta pohjaan saakka. Aitaverkko siis ohjaa kalat rysän potkuihin (lisäaidat), suuliinaan ja sieltä vedelleen rysän perään. Suuliina on harvempisilmäinen eli valoisampi, jotta kala uisi helpommin rysän peräosaan.

Pyyntiin laitto

Pyyntipaikan valintaan vaikuttavat veden syvyys ja rannan muodot. Parhaiten kala tarttuu pyydykseen, kun rannasta saadaan luonnollista aitaa aitaverkon jatkeeksi. Rysiä voidaan laittaa pyyntiin jopa niinkin tiheään kuin 50-100 metrin välein, mikäli veden syvyys sekä rannan muoto sopivat pyydykselle.

Kuljetusta varten rysä asetellaan veneeseen siten että se pystytään helposti heittämään. Perä jää alimmaisiksi, potkut sen molemmin puolin jotta ne saadaan järjestyksessä pyyntiin, aitaverkko päällimmäisenä.

Kun rysän pyyntisyvyys on puolitoista metriä, niin sopiva veden syvyys rysälle on 1-1,2 m. Jos vettä on enemmän, se alkaa nostaa aitaverkkoa ylös jolloin kala voi päästä myös alapaulan alta pakoon.

Aitaverkko heitetään rannasta. Se kiinnitetään pohjaan työnnettävään vaajaan, joita käytetään käytetään myös rysän potkujen ja perän ankkuroimiseksi paikoilleen. Kun potkut ovat suorassa, ja sopivasti tiukalla, käydään vielä tarkistamassa että suuliina on oikein. Jos rysän virittää matalampaan veteen, joutuu kohottelemaan potkuja ja aitaverkkoa että ne ovat suorassa.

Rysän perän kiristää umpeen naru, joka on sidottu ankkurivaajaan kiinni. Kalastajat sitovat yleensä perään vielä varmistusnarun, jotta saalis pysyy rysässä vaikka myrsky kaataisi vaajan.

Koku

Rysät koetaan muutaman päivän välein, mutta useamminkin jos saalista tulee runsaasti. Rysän perän ankkuroima vaaja sekä perä saaliineen kiskotaan veneeseen. Perän sulkevat narut avataan ja saalis nostellaan kokuastiaan. Haukien lisäksi ahvenet otetaan talteen - eri astioihin, muut kalat päästetään takaisin veteen.

Ennen takaisin laskemista tarkistetaan ettei rysässä ole reikiä ja sidotaan perän varmistusnaru taas kiinni.

Saaliin käsittely veneessä

Kun hauet on saatu veneeseen, alkaa saaliin käsittely ja kylmäketju saman tien. Kalat tainnutetaan, verestetään ja jäädytetään jäävedessä. Ahventen käsittely jäljempänä.

-Meiän kaikki fileroijat tietää heti että...ku hauki tulee fileerauspöyälle, että jos se on huonosti käsitelty täällä järvellä niin se ensimmäinen kontrolli tulee jo siinä fileerauspöyällä.

Pesu ja huolto

Rysä nostetaan ylös muutaman kokukerran jälkeen. Se huuhdellaan ja puistellaan rantavedessä. Samalla pyyntipaikkaa vaihdetaan saaliintulon mukaan, ja mahdollisesti syvempään veden lämpenemisen myötä. Pari kertaa pyyntikauden aikana rysä viedään maalle ja pestään esim. painepesurilla.

Nykyisin rysät valmistetaan polyeteeni- tai dyneemahavaksesta. Viimeksimainittu on vahva, hylkeenkestäväksi mainittu materiaali, jonka kesto on hyvin huollettuna useita kymmeniä vuosia.

Ahvenen katiskapyynti

Pydyksenä Lokan oma katiskamalli

Koska pyynnissä voi olla jopa satoja katiskoja samaan aikaan, niiden kuljetus pyyntipaikoille näyttelee merkittävää roolia kalastajan työssä. Venekuljetuksen helppous ja tietysti katiskan pyytävyyks mielessä ovat paikalliset ammattikalastajat kehittäneet Lokan oman katiskamallin. Malli on ollut siellä nyt käytössä parikymmentä vuotta ja todettu hyväksi.

Katiska on kooltaan 50 cm korkea, 120 cm pitkä ja noin 70 cm leveä laatikko. Se on rakennettu metalliverkosta, jonka silmäkoko on sivuosissa ja nieluissa 19 mm, peräosassa 25 mm. Peräosan isompi silmäkoko tekee siitä valoisamman, jolloin kala menee helpommin katiskaan.

Katiskassa on kaksi nielua; etunielu on noin 8 senttiä leveä ja peränielu 3-4 senttiä leveä – kalastajan

mieltymysten mukaan. Nielujen ylä- ja alaosaan on rakennettu verkosta esteet, jottei kala löydä tietään pois katiskasta. Etunielun eteen, kalan tulopuolelle on tehty vielä nousuportti ohjaamaan kalaa nieluun. Lisäksi perään on rakennettu luukku katiskan kokemista varten. Kokunaru on noin 5-6 metriä pitkä, koska ahventa pyydetään veden lämpötilan, eli kalan uinnin mukaan eri syvyyksistä eri vuodenaikoina.

Katiskoja valmistaa lokkalainen yrittäjä, ja sen hankintahinta on n. 40€/kpl. Katiska kestää normaalikäyttöä useita vuosikymmeniä. Myös jotkut muut yritykset ovat alkaneet valmistaa vastaavaa mallia, mutta niiden käyttämä materiaali on havas.

Pyydysten viritys

Koska pyyntiin laitetaan suuri määrä katiskoita ja pyyntipaikoille voi olla pitkäkin matka, lastataan veneeseen mahdollisimman paljon katiskoita.

Vene kannattaa kääntää perä rantaan päin ennen lastausta, sillä veneessä ei pysty kulkemaan sen jälkeen kun katiskat on lastattu kyytiin. Videolla Risto Pyhäjärvi lastaa ensin kaksi katiskariviä vinoittain veneen laitoja vasten veneen pohjalle, sitten niiden päälle toisen kerroksen jne.

Pääsääntöisesti katiskat lasketaan keväällä noin metrin syvyyseen veteen, ehkä ruohikkorannalle tai mutaisemmille pohjille, missä ahven on kutemassa. Pyydysten etäisyys toisistaan voi olla vaikka 70-100 m. Kesän mittaan, veden lämmitessä ahven siirtyy syvemmälle ja sorarannoille. Elokuulla ahven ui 4-5 metrin syvyydessä.

Veden syvyys ja lämpötila kannattaa siis mitata. Samoin kannattaa pitää muutamia katiskoja pyynnissä eri syvyyksissä, jotta tietää missä pääosa ahvenista on ja mihin ne ovat siirtymässä.

Koku

Katiskat koetaan saaliin tulosta riippuen joka päivä, harvimmillaan noin viikon välein. Katiskoja kokiessa on helpompi lähestyä pyydystä tuulen alta, jolloin kokunaruun pääsee hyvin käsiksi. Varsinkin tuulella on turvallista käyttää nostokoukkuja kokunarun nostamiseen, jottei tarvitse kurotella sitä vedestä.

Katiska nostetaan rauhallisesti vedestä ylös ettei se kolhiudu ja menetä muotoaan veneen laitoihin. Katiskan perän yläosassa oleva luukku avataan, käännetään katiskaa ja ravistetaan kalat varovasti kokuastiaan. Ennen katiskan heittoa takaisin veteen myös mahdolliset kuolleet kalat poistetaan katiskasta, jotta se pyytää edelleen hyvin.

Saalis

Kokuastiasta heitellään muun lajiset elävät kalat takaisin järveen, ahvenet kaadetaan kuljetusastiaan jääveteen, jossa ne kuljetetaan kalahallille käsittelyä varten. Erityisesti lämpimien säiden aikana jäitä täytyy olla reilusti mukana, noin saman verran kuin toivoo saalista tulevan.

Huolto

Metalliverkosta tehty katiska ei varsinaisesti kaipaa huoltoa.

5: [Mateen rysäpyynti jään alta](#)

Pääosissa: kalastajat Risto Pyhäjärvi ja Tommi Jyly, made

Pyyntisesonki marraskuun lopulta (jäiden vahvistuttua riittävästi) helmikuun lopulle; mateen kutuaika

Kaamos ja Pohjois-Lapin lyhyet päivät eivät vaikuta kalastajan arkeen; otsalampun valossa näkee hyvin. Tammikuun puolivälissä valo alkaa taas lisääntymään, voipa järven jäällä nähdä jopa auringon. Pyyntimuodot kaamoksen aikana ovat myös sellaisia, että kokua voi pahimpien pakkaspäivien tai armottomien tuiskujen aikana siirtää eteenpäin.

Pyydykset

Mateen rysäpyynnissä toimii pyydyksenä sama vannerysä, jolla pyydetään kesäaikaan haukea. Mateen pyynnin päätyttyä rysän voi jättää veteen; hauen pyynti niillä alkaa välittömästi jäiden lähdettyä.

Vannerysiä on monen kokoisia. Risto Pyhäjärvi käyttää rysää, jonka vanteiden halkaisija on n. 80 cm. Rysien pyyntikorkeus, eli pyydyksen korkeus suuliinan alussa on n. 1,2 metristä kolmeen metriin. Peräosa on tehty n. 20-millisestä verkosta. Siinä on kaksi eri nielua, joiden tavoite on estää kalojen pois pääsy perästä. Rysiä voi ostaa valmiina tai valmistaa itse. Hinnat vaihtelevat valmistustavasta ja koosta riippuen 500 - 1500 € välillä.

Pyydysten viritys

Rysä laitetaan pyyntiin paikkaan, jossa on sille sopiva veden syvyys. Paikat on jo kesällä mittailtu valmiiksi, mutta syvyys tarkistetaan ennen rysän viritystä. Aitaverkko on tarkoitus saada aivan kiinni rantaviivaan, jotta mateen kulku sen ohi, ali tai yli saadaan estettyä.

Jäähän sahattavan heittoavannon reunat sahataan viistoon niin, että jääpala saadaan työnnettyä jään alle. Rysä levitetään jäälle niin että saadaan hahmotettua sen mitat ja viritettyä tarvittavat narut jään alle oikeisiin kohtiin. Ensimmäiseksi uitetaan uittolaudalla naru aitaverkkoa varten. Naru koukataan ylös kairan reiästä nivelletyn koukkauskepin avulla. Naruun sidotaan toinen naru, ja uittolauta vedetään takaisin heittoavannosta ylös. Samoin uitetaan narut rysän potkujen ja rysän perän viritämistä varten.

Kun kaikki narut on saatu jään alle, aloitetaan varsinaisen pyydön viritys vetämällä aitaverkko jään alle. Seuraavaksi vedetään potkut – ne vedetään hiukan 'ohi', jotta ne asettuvat oikein kun narulla kiristys lakkaa. Lopuksi uitetaan jään alle itse rysä vanteineen. Sekä potkut että rysän perä kiristetään paikoilleen pitkillä kepeillä, jotka upotetaan pohjaan. Rysää kiinnittävät narut kiristetään sopivasti kääntämällä keppiä myötöpäivään. Rysää kokiessa niitä vastaavasti löysätään pyörittämällä keppiä vastapäivään.

Koku

Pyydykset voi kokea harvakseltaan, sillä saalis säilyy rysässä elävänä. Kokuväli voi olla noin viikko.

Rysän potkujen eteen tehdään moottorisahalla kokuavanto, n. 1 m x 1 m (rysä koon mukaan niin, että vanne mahtuu avannosta ylös). Loppupalvesta saahan vaihdetaan jään paksuuntumisen mukaan jopa metrin pituinen laippa. Öljynä sahassa käytetään myrkytöntä kasviöljyä.

Rysän perän kiinnityskeppi irrotetaan jäältä, ja keppiä kierretään vastapäivään, jolloin rysää kiristävä naru löystyy. Keppi nostetaan jäälle, ja rysän peränaruun sidotaan kokunaru. Sitten rysä vedetään kokuavannosta avannon reunalle - vanteineen nieluineen päivineen. Rysän perän sulkeva naru avataan ja saalis nostellaan talteen käsin tai haavilla. Kalat tainnutetaan ja verestetään, ja siirretään sitten kokuastiaan, johon on avannosta otettu vettä.

Kun saalis on otettu talteen, nielun pää sidotaan uudelleen varmistusnarulla hyvin kiinni ja rysä vedetään kokunarulla takaisin jään alle. Kokunaru irroitetaan, rysä sidotaan jälleen keppiin kiinni, keppi upotetaan pohjaan ja kiristetään pyyntiin kiertämällä keppiä myötäpäivään.

Kokuavanto peitetään maatilavanerin palalla, ja sen päälle lapioidaan lunta eristeeksi. Näin avanto jäätyy mahdollisimman vähän, ja seuraavalla kokukerralla sen avaaminen on helpompaa.

Saalis kuljetetaan kalahallille lämpöeristetyssä kannellisessa laatikossa, johon on otettu puhdasta vettä avannosta. Talviaikaan laatikkoon ei tarvitse lisätä jäitä, tärkeintä on suojata kalat jäätymiseltä. Jäätynyt made muuttuu väriltään vaaleaksi, eikä ole ostajien silmissä kovin houkuttelevan näköinen.

Saalis

Rysässä voi olla mateiden lisäksi haukia, särkiä ja ahvenia. Kaikille kaloille löytyy ostaja, joten ne kaikki otetaan talteen. Pienet ahvenet heitellään avantoon kasvamaan. Parhaimmillaan yhdessä rysässä voi olla jopa sata kiloa kalaa.

Huolto

Rysä on vedessä koko talven, eikä kaipaa erityistä huoltoa tai pesua, ellei esim. petoeläin (saukko, minkki) pääse tekemään siihen reikiä. Aitaverkko jäätyy jään alapintaan kiinni, ja samoin voi käydä potkuille. Pyydys nostetaan ylös vasta keväällä jäiden lähdettyä. Siinä vaiheessa niissä voi olla mukavasti kutemaan alkavia haukia.

6: [Kalojen käsittely kalahallissa](#)

Videolla esitetään eri kalalajien käsittelyä Veskonien ja Lokan kalahalleissa. Käsittely vaihtelee kalalajin ja ostajien toiveiden mukaan. Kaikessa käsittelyssä oleellista on kylmäketjun katkeamattomuus sekä nopea, huolellinen ja hygieeninen käsittely tuotteiden laadun säilyttämiseksi. Videolla esitetään ensiksi alkukesällä pyydettyjen ahvenen ja hauen, sitten siian ja lopuksi alkutalvella pyydetyn mateen käsittelyä.

Videolla nähdään Veskonien kalahallissa toimiva, kalastajien virittämä perkuukone siialle. Lokan kalahallissa käsitellään ahventa, haukea ja madetta. Video esittelee seikkaperäisesti suomustuskoneen ja halkaisukoneen (ahven) sekä nahoituskoneen käyttöä (hauki). Myös kaikkien edellä mainittujen kalalajien fileeraus ja perkuu näytetään videolla.

Ostajia riittää

Lappilaisella sisävesikalalla on erittäin hyvä kysyntä, jopa niin, että se ylittää tarjonnan. Osan kalasta ostavat paikalliset ravintolat, mutta suuri osa menee jalostusyrityksille, kalatukuille ja muille ostajille ympäri Suomen. Inarin siialla on hyvä maine, eikä sen markkinointi tuota ongelmia.

Kuinka aloitan kalastajan ammatin?

Kun olet tehnyt päätöksen aloittaa ammattimainen eli kaupallinen kalastus, sinun on huolehdittava tietyistä asioista.

Aloittavan kalastajan tarkistuslista

- ilmoittaudu kaupallisten kalastajien rekisteriin
(Ilmoittautumislomake ohjeineen löytyy esim. lomake.fi-sivustolta.)
- tee alkutuottajailmoitus kunnan ympäristöterveysvalvonnalle
(Lomakkeen saa terveysvalvonnasta.)
- suorita hygieniapassi
- ilmoittaudu ALV-velvolliseksi
- hae Metsähallitukselta kaupallisen kalastajan pyydysmerkit
- hae kunnasta kalahallin avain, ja pyydä hallin omavalvonnasta vastaavaa kalastajaa perehdyttämään sinut siihen, kuinka hallissa toimitaan

Kaupallisen kalastuksen tuet

Ammattimaista kalastusta tuetaan Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) varoilla. Tukea on mahdollista saada investointeihin, jotka on EMKR-lainsäädännössä määritelty tukikelpoisiksi. EU:n ohjelmakaudella 2014-2020 tukikelpoisia hankintoja ovat esim. moottorikelkka, mönkijä ja verkonvetolaite.

Kalastusveneen moottorin vaihtoon voi saada tukea kerran ohjelmakaudessa. Aloittava kalastaja ei saa tukea pyydysten hankkimiseen. Ensimmäisen kalastusveneen ostamiseen on mahdollista saada tukea, mutta tukiehdot ovat hyvin tiukat. Tuen suuruus on 40-50 % hankinnan arvonlisäverottomasta hinnasta. Tukihakemus tehdään ELY-keskukselle ennen hankintaa, jäljestäpäin tehtyjä hakemuksia ei oteta käsittelyyn.

Tukikelpoisia ovat kalastajat, joiden vuotuinen itse pyydettyjen kalojen tai niistä tehtyjen tuotteiden myynnistä kertyvä liikevaihto ylittää 10 000 euroa. Aloittava kalastaja pääsee suoraan tukikelpoiseksi liittämällä rekisteröitymislomakkeeseen suunnitelman, josta käy ilmi, kuinka hän aikoo viimeistään kolmantena vuonna kalastuksen aloittaisesta päästä yli 10 000 euron liikevaihtoon. Lisätietoja tukiasioista saa esim. ELY-keskuksen kalatalouspalvelusta.

Neuvoja ja opastusta

Kalastuksen aloittamiseen ja tukien hakemiseen liittyvissä asioissa saat neuvoja ja opastusta Lapin kalatalouden toimintaryhmältä (markku.ahonen@pll.fi, 0400-704 6094, Sairaalan tie 3B Ivalo).

Linkkejä

<http://www.ely-keskus.fi/web/ely/kaupallisen-kalastamisen-aloittaminen>

<https://merijakalatalous.fi/kalatalous-suomessa/mita-on-kaupallinen-kalastus/>

ymparisto.fi mm. Inarijärven säännöstely, Säännöstelyn vaikutukset Inarijärvellä

luke.fi mm. Inarijärven kalatalousveloitteen toteuttaminen